

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ЕЙДОТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ І. КАРПЕНКА-КАРОГО В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Порушено проблему розвитку образного мислення учнів на уроках української літератури, зокрема під час вивчення творчості І. Карпенка-Карого; розкрито особливості використання ейдотехнології, що сприяє розвитку креативності учнів, їхнього критичного мислення, коригуванню кліпового мислення; наведено приклади образів, використаних учнями в їхніх емблемах, зазначено недоліки щодо виокремлення образів, які презентують твори драматурга.

***Ключові слова:** емблема, ейдотехнологія, образне мислення, критичне мислення, кліпове мислення.*

Актуальність обраної нами теми полягає в необхідності використання ейдотехнологій під час вивчення творів української літератури, зокрема комедій І. Карпенка-Карого, зумовленої розвитком кліпового мислення в сучасних учнів, що призводить до поверхового та фрагментарного сприйняття інформації, зниження рівня креативності, появи алогізмів, проблем із розвитком критичного та образного мислення.

Мета статті – з'ясувати специфіку використання ейдотехнології (створення емблеми) під час вивчення творчості І. Карпенка-Карого в закладах середньої освіти. Об'єкт дослідження – ейдотехнологія під час вивчення творчості І. Карпенка-Карого в закладах середньої освіти.

У статті "Сучасні педагогічні технології у практиці вчителя світової літератури" А. Богосвятська [1], аналізуючи проєктно-діяльнісну технологію, технології педагогічної майстерні, розвитку критичного мовлення, проблемного навчання, ноосферну технологію, технологію зустрічних зусиль, технологію створення ситуації успіху, діалогову технологію,

особистісно орієнтовану технологію, інтерактивну технологію, мультимедійні технології, здоров'язбережувальні освітні технології, звертає увагу й на технологію ейдотехніки та перераховує основні прийоми й методи, орієнтовані переважно на розвиток уваги та пам'яті, хоча завдяки ейдотехнологіям можна розвивати креативність, логічне, критичне мислення, якщо учень буде не лише споживачем запропонованої ейдоінформації, а й її створювачем. О. Задорожня у статті "Ейдетика у корекційній роботі з дітьми із затримкою психічного розвитку" [2], проаналізувавши дослідження, пов'язані з ейдетикою, висвітлила результати експерименту, суть якого полягала у використанні прийомів ейдетики під час роботи з дошкільниками, що мають затримку психічного розвитку. У статті "Розвиток художнього мислення студентів спеціальності "Журналістика"" [3] Г. Поліщук (Г. Холод) пропонує методiku використання ейдотехнології, зокрема створення емблеми твору й літературного напрямку, під час викладання таких навчальних дисциплін, як "Літературний стиль", "Українська література", "Зарубіжна література", "Загальна та авторська стилістика", ознайомлює зі специфікою підготовчого етапу, необхідного для якісного виконання вищезазначених завдань. Отже, ейдотехнологія (створення емблеми твору), поки що ґрунтовно описана в науковій статті Г. Холод, потребує більш широкого впровадження та вдосконалення методики її практичної реалізації.

Під час вивчення будь-яких творів важливо максимально активізувати креативність учнів, що сприятиме утворенню нових нейронних зв'язків, розвитку критичного та образного мислення, а також коригуванню кліпового мислення сучасного молодого покоління. На нашу думку, використання ейдотехнологій на уроці дозволить учням постійно розвивати й удосконалювати образне мислення завдяки активізації правої півкулі й досягати необхідного балансу між образним та логічним мисленням, що сприятиме більш якісному та різнобічному опрацюванню інформації. Проблема розвитку образного мислення є актуальною з огляду на те, що учні через постійне користування гаджетами перебувають у світі

створених кимось яскравих образів і не намагаються стати суб'єктами цього процесу, що призводить до зниження рівня креативності. Саме тому важливо спонукати їх до творчості, у результаті чого з'являється інформаційний продукт, що має як вербальну, так й іконічну складову. Ідеться про створення емблем творів із аргументативним тлумаченням використаних образів. Ураховуючи те, що сучасні учні переважно читають скорочені варіанти творів, а в мережі є багато варіантів текстів, які вони часто використовують із порушенням принципів академічної доброчесності, вважаємо вищезазначену форму додаткової роботи з твором (створення емблеми) доречною. Важливим у цьому процесі є факт захисту виконаної роботи перед своїми однолітками, які після презентації емблеми та її тлумачення дають рекомендації щодо поліпшення інформаційного продукту, коректно озвучуючи як переваги, так і недоліки роботи свого однокласника. Це дозволяє учням адекватно сприймати конструктивну критику й вільно висловлювати власну думку як щодо своєї, так і чужої емблеми.

Перед виконанням домашнього завдання, створення емблеми, учні отримують інструкцію, що містить чіткий алгоритм дій. Зокрема, вони після повторного ознайомлення з текстом повинні сформулювати тему й ідею твору, виокремити з твору ті образи, які в емблемі їх можуть презентувати якнайкраще. Тлумачення використаних образів дозволяє активізувати логічне мислення, яке через кліпове мислення сучасних учнів, їхнє небажання працювати з текстами, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, не розвивається, перебуваючи в стагнації.

У закладах середньої освіти учні вивчають творчість І. Карпенка-Карого, зокрема у 8 класі школярі мають ознайомитися з трагікомедією "Сто тисяч", у 10 класі – із комедією "Мартин Боруля". Як правило, в учнів після ознайомлення з вищезазначеними творами не виникає проблем зі сприйняттям інформації. Цьому, на нашу думку, сприяє жанрово-стилістична специфіка інформаційного продукту, оскільки драматичні твори критичного реалізму не призводять

до появи когнітивного дисонансу, на відміну від тих, що вимагають додаткової роботи з образною системою, якій притаманні символізм, метафоричність тощо у зв'язку з реалізацією конкретного літературного напрямку (символізм, імпресіонізм тощо).

Під час створення емблем до комедії І. Карпенка-Карого "Мартин Боруля" учні переважно залучають символіку та антитезу. Зокрема, в одній з емблем учень використав протиставлення на символічному рівні. Дворянство було візуалізовано за допомогою образу орла, а чиновники, до яких належав Мартин Боруля, представлені в образі ворона, який сидить біля селянської хати й замріяно дивиться на орла, розміщеного поруч із гербом, на якому є літери М Б (Мартин Боруля). Зображення грошей між вищезазначеними образами ділить емблему на три частини й унаочнює прірву між реальністю, у якій перебуває Мартин Боруля, та його мрії. За твердженням автора емблеми, гроші в емблемі презентують засіб досягнення мети Мартином Борулею, оскільки на судову справу було марно витрачено багато коштів.

Деякі учнів у своїх емблемах використали образ документа, який горить у багатті, що, на нашу думку, є логічним з огляду на прийняття Мартином Борулею нелегкого рішення – відмовитися від своєї мрії через проблему з документальним підтвердженням його дворянства.

Деякі учнів узяли до своєї емблеми образ терезів як презентанта судової системи, завдяки якій було прийнято остаточне рішення щодо дворянства Мартина Борулі, а також як унаочнення справжніх цінностей у житті (мозок та серце, що символізують здоровий глузд та кохання, переважають гроші та документи). Іноді учні, створюючи емблеми й пояснюючи образи, послуговуються символікою кольорів. Наприклад, учениця в емблемі з терезами, грошима та документами взяла червоне тло, пояснивши свій вибір тим, що цей колір символізує емоції, зокрема кохання Марисі та Миколи. Для антитетичних образів в емблемі інша учениця бере однакове тло блакитного кольору (колір неба) і пояснює вибір тим, що життя одне

й важливо залишатися людиною, а не намагатися досягти того, що не варте стосунків із рідними та близькими людьми.

Значимо, що не всі використані учнями образи, на нашу думку, були доречними. Наприклад, емблеми мали такі недоліки: 1) перевантаження зайвими образами (зокрема, ідеться про образи будинку, Мартина Борулі, дерева: вони, будучи лише тлом і в письмовій інтерпретації учня не маючи ні символічного значення, ні концептуального навантаження, нівелюють ті образи, які є основними презентантами комедії "Мартин Боруля"), 2) невміння учнів виокремити ті образи твору, за допомогою яких реципієнти одразу зможуть ідентифікувати вищезгадану комедію (наприклад, на одній з емблем було зображено ратушу й табличку з надписом "Кава та чай"; під час розкодування емблеми в учнів, які читали повний варіант комедії, виникли проблеми, оскільки автор емблеми сперся на подробиці, що на них учні не звернули увагу).

Щодо емблеми комедії І. Карпенка-Карого "Сто тисяч", то учні переважно візуалізували образ грошей, які вилітали з рук головного персонажа, і це, на нашу думку, є логічним з огляду на те, що за сюжетом твору гроші були фальшивими.

Отже, під час створення емблем до творів І. Карпенка-Карого в переважній більшості учнів, які чітко виокремлювали образи-репрезентанти теми та ідеї драматичних творів митця, не виникало когнітивних проблем у зв'язку з жанрово-стильовою специфікою інформаційного продукту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богосвятська А.І. Сучасні педагогічні технології у практиці вчителя світової літератури. *Зарубіжна література в школах України: Методич. журнал*. 2013. № 1. С. 34–41.

2. Задорожня О. Ейдетика в корекційній роботі з дітьми із затримкою психічного розвитку. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: Науково-методичний збірник*. Вип. 13. 2017. С. 346–352.

3. Полещук А. Развитие художественного мышления студентов специальности "Журналистика". *Международная журналистика-2015: формирование информационного пространства партнерства от Владивостока до Лиссабона и медиа: материалы Четвертой Междунар. науч.-практ. конф.* 19 февр. 2015. Минск: Изд. центр БГУ, 2015. С. 207–211.

REFERENCES

1. Bohosviatska A.I. Suchasni pedahohichni tekhnolohii u praktytsi vchytelia svitovoi literatury. Zarubizhna literatura v shkolakh Ukrainy: Metodych. zhurnal. 2013. № 1. S. 34–41.
2. Zadorozhnia O. Eidetyka v korektsiinii roboti z ditmy iz zatrymkoiu psykhnichnogo rozvytku. Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy: Naukovo-metodychnyi zbirnyk. Vypusk 13. 2017. S. 346–352.
3. Poleshchuk A. Razvytye khudozhestvennogo myshleniya studentov spetsyalnosti "Zhurnalystyka". Mezhdunarodnaia zhurnalystyka-2015: formyrovane ynformatsyonnoho prostranstva partnerstva ot Vladyvostoka do Lyssabona y medya: materyaly Chetvertoi Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. 19 fevr. 2015. Mynsk: Yzd. tsentr BHU, 2015. S. 207–211.

Стаття надійшла до редакції 30.12.20

G. Ya. Kholod, PhD,
Gymnasium № 153 named after O.S. Pushkin, Kyiv
e-mail: kholodanna@ukr.net

SPECIFICS OF USING EIDOTECHNOLOGY DURING THE STUDY OF WORKS BY I. KARPENKO-KARYI IN SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

The article raises the problem of developing figurative thinking of students in Ukrainian literature, in particular during the study of I. Karpenko-Kary's works, reveals the features of the use of eidotechnology creativity in students, improvement of their critical thinking, correction of so-called clip thinking, examples of images used by students in their emblems, shortcomings in the selection of images that represent the works by the playwright. The relevance of our chosen topic is the need to use eidotechnology (emblem creation) in the study of Ukrainian literature, including comedies by I. Karpenko-Kary, due to the development of clip thinking in modern students that leads to superficial and fragmentary perception of information, reduced creativity, emergence of alogisms during thinking, problems with the development of critical and figurative thinking. The purpose of the article is to find out the specifics of the use of eidotechnology (creation of an emblem) when studying the works by I. Karpenko-Kary in secondary schools. The object of research is eidotechnology in the study of I. Karpenko-Kary's work in secondary education institutions. The subject of research the specifics of the use of eidotechnology in the study of the work of I. Karpenko-Kary in secondary education. It is noted that during the creation of emblems to the works of I. Karpenko-Kary in the vast majority of students, who clearly identified the images representing the theme and ideas of dramatic works of the artist, there were no cognitive problems due to genre-style specifics of the information product.

Keywords: emblem, eidotechnology, figurative thinking, critical thinking, clip thinking.

М. М. Цілина, канд. філол. наук, доц.,
Київський національний університет культури і мистецтв, Київ
e-mail: macilin@ukr.net

ОНИМІЗАЦІЯ І ТРАНСОНИМІЗАЦІЯ ЯК СЛОВОВІРНІ АКТИ В НАЗВОТВОРЕННІ М. КРОПИВНИЦЬКОГО

Розглянуто різні типи ономастичного словотворення у драматургії Марка Кропивницького: онімізацію, трансонімізацію й онімотрансонімізацію. Усі виявлені оніми означено терміном "літературна ономастика" або "поетоніми". У контексті досліджуваних слововірних процесів визначено такий поділ поетонімів: вітопоетоніми – назви об'єктів живої природи в художніх контекстах, зокрема найменування людей; топопоетоніми – назви географічних об'єктів у художніх контекстах; ідеопоетоніми – ідеоніми в художній літературі. Окрім зазначених слововірних актів, наявний також суфіксальний спосіб творення імен та прізвищ і виявлено фонетичні зміни у коренях слів. Хоча ономастика творчості драматурга не є частотною і значною за кількістю, однак уповні репрезентує не тільки відомий ономастичний матеріал, а й суто авторське іменотворення.

Ключові слова: вітопоетонім, драмонім, ідеопоетонім, онімізація, онімотрансонімізація, поетонім, топопоетонім, трансонімізація.

Ономастичне словотворення – специфічна галузь лінгвістичного пізнання, що й дотепер є предметом наукових дискусій. Особливо, коли йдеться про ті пропріативи, що мали в основі власну назву, яка до цього вже функціонувала в ономастичному полі певного класу. І такі найменування часто зустрічаємо в літературних творах. Однак стан вивчення цього питання різко дисонує з наявними й очевидними фактами існування подібних слововірних процесів, зокрема у драматургії.

Ономастичний простір художньої літератури став об'єктом розвідок Л. Белея [1], В. Калінкіна [2], Ю. Карпенка [3; 4; 6], О. Михайлової [11], М. Цілини [17; 18]. Науковці обирали для огляду або певний ономастичний клас, або аналізували всю систему власних назв художніх творів, в основному прозових та поетичних жанрів. Детальний огляд власних найменувань